קברניט

וַיִּגְוַע וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשֵׂיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשָׂבֵעַ וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמָּיו: (בראשית כה ח).[1]

מסכת בבא בתרא צא א – קברניט או מנהיג

אמר רב חנן בר רבא אמר רב: אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם, עמדו כל גדולי אומות העולם בשורה ואמרו: אוי לו לעולם שאבד מנהיגו, ואוי לה לספינה שאבד קברינטָא.[2]

בראשית רבה מב ה – אל יחסר העולם קברניט

״עמק שוה״ - רבי ברכיה ורבי חלבו בשם רבי שמואל בר נחמן: ששם השוו כל עובדי כוכבים וקיצצו ארזים ועשו לו (לאברהם) בימה גדולה והושיבו אותו למעלה ממנה והיו מקלסין לפניו ואומרים: ״שמענו אדוני נשיא אלהים אתה בתוכנו״. אמרו לו: מלך את עלינו, נשיא את עלינו, אלוה את עלינו. אמר להם: אל יחסר העולם מלכו, ואל יחסר העולם אלוהו.[3]

דברים רבה יא ג וזאת הברכה – שני סוגי קברניט

נח אמר למשה: אני גדול ממך שניצלתי מדור המבול. אמר לו משה: אני נתעליתי יותר ממך, אתה הצלת את עצמך ולא היה בך כוח להציל את דורך, אבל אני הצלתי את עצמי והצלתי את דורי כשנתחייבו כלייה בעגל, מנין? שנאמר: ״וינחם ה׳ על הרעה אשר דבר לעשות לעמו״ (שמות לב יד). למה הדבר דומה? לשתי ספינות שהיו בים והיו בתוכן שני קברניטים, אחד הציל את עצמו ולא הציל את ספינתו, ואחד הציל את עצמו ואת ספינתו. למי היו מקלסים, לא לאותו שהציל את עצמו ואת ספינתו? כך, נח לא הציל אלא את עצמו, אבל משה הציל את עצמו ואת דורו, הוי: ״ואת עלית על כולנה״.[4]

---

[1] פרשת חיי שרה שהיא בעצם פרשת מות שרה, היא גם פרשת מות אברהם. בפרשה זו אנחנו נפרדים מדור המייסדים של האומה: אברהם אבינו ושרה אמנו. כבר נדרשנו למות שרה בדברינו חיי שרה – מחיר העקדה ולמות אברהם בדברינו ואברהם זקן בא בימים. הפעם נלך בכיוון אחר ונתחבר בהדרגה אל הכותרת שבחרנו.

[2] רבינו גרשום על הדף בגמרא שם מסביר, כפשוטו, שיש כאן תקבולת חוזרת: ״שאבד קברניטה - הספן המנהיגָהּ״. כך גם רש״ם על הדף שמבאר: ״(מנהיגו) קברינטא - המוליך את הספינה״. הקברניט הוא הספן הוא המנהיג את הספינה שהיא משל לעולם. אבל מהרש״א שם מציע שהמנהיג הוא הקב״ה והקברניט הוא אברהם: ״והוא אשר סְפָּרוּ בהספדו מעלתו במעלות השכליות: אוי להם לעולם ... שאבד מהם המורה להם על מנהיגו של עולם, שיש לעולם מנהיג ואין עולם נוהג כמנהגו. ועוד ספרו במעלות מידותיו ... שאוי לה לספינה שאבד קברניטה המדריכה דרך ישרה שלא תיכשל״. הפרדה זו למנהיג הספינה ולקברניטה, מתאימה במיוחד למפליגים בים שכוחו רב והוא מלא הפתעות. ראו בראשית רבה לט א המתאר את גילוי האלוהות ע״י אברהם בלשון מנהיג: ״משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג?!״. אברהם הוא הקברניט שמורה את דרך הישר, את דרך המוסר הכלל-אנושית, מי שיודע לנווט בין השוניות והשרטונים שבים, אך מעל לכל, מי שמכיר ומכריז שיש כח מנהיג מעל לכל. כשמת הקברניט נעלם כביכול גם המנהיג. ראו עוד מדרש בראשית רבה מג ז על ברכת המזון שאברהם חידש: ״ ... ומשהיו אוכלים ושותין היה אומר להן: ברכו. והן אומרים לו: מה נאמר? והוא אומר להם: אמרו ברוך אל עולם שאכלנו משלו. א״ל הקב״ה: אני לא היה שמי ניכר לבריותי והכרת אותי בבריותי. מעלה אני עליך כאילו אתה שותף עמי בברייתו של עולם״ - מובא בדף הכנסת אורחים של אברהם בפרשת וירא. באין מי שמכיר את מנהיג העולם, אין הוא מוכר.

[3] כך בחייו של אברהם, לאחר שובו כמנצח ממלחמת ארבעת המלכים. ושם הוא מוחה: ״אל יחסר העולם מלכו ואל יחסר העולם אלוהו״. בדברים אלה אפשר לראות לא רק הצטנעות של אברהם מול הכבוד הרב שחולקים לו (כולל מלך סדום, ראו שם), אלא משאלה שגם לאחר הסתלקותו מהעולם לא תאבד האמונה שניסה להנחיל שיש מנהיג עליון לעולם שאינו בשר ודם, עץ ואבן. את קריאת אברהם: ״אל יחסר העולם מלכו ואל יחסר העולם אלוהו״ ניתן לקרוא באופן שונה עפ״י שני הפירושים שראינו בהערה הקודמת, רבינו גרשום והמהרש״א: גם אחרי, אומר אברהם יהיה תמיד מי שיהיה מנהיג וקברניט (רבינו גרשום), או מי שיזכיר לעולם מי הוא ״בעל הבירה״ (מהרש״א). כך או כך, במדרש לעיל בו סופדים לאברהם, שוב אין הוא יכול למחות על הכבוד הרב שחולקים לו. ולפחות אין שימוש במילה ״אלוה״, רק מנהיג וקברניט.

[4] אברהם אינו הקברניט הראשון, כבר קדם לו נח, אבל איזה מין קברניט הוא זה שמציל רק את עצמו ומשפחתו ולא עומד להתפלל על הדור כולו ולהצילו? מדרש זה ודומים לו הם המקור לכינויו של נח ״צדיק אין א פעלץ״, היינו, צדיק העטוף בפרוותו ודואג רק לעצמו וסביבתו הקרובה. כבר הארכנו לדון בדמותו של נח מול אברהם ומול משה בדברינו נח ואברהם נח ומשה בפרשת נח והראנו שמדרש זה, בפרשת וזאת הברכה החותמת את התורה, הוא כולו בשבחו של משה, ומציב את דמותו לא רק מול נח אלא גם מול אברהם, יצחק יעקב ועוד, שכולם אומרים למשה שהם גדולים ממנו ומשה עונה לכולם. וכבר שם שאלנו: למה בכלל צריך המדרש להעמיד דמויות אלה מול אלה ולהעריך את חשיבותם היחסית? מה פשר התחרות הזו? אנחנו עדיין מצפים לקבל תשובות לשאלה זו משואבי המים, ועד שאלה תגענה נחזור לנושא שלנו. קברניט אמתי נבחן בשעת הסערה והביטוי שראינו במדרש הראשון: ״אוי לה לספינה שאבד קברניטה״ מתחבר היטב למדרש זה. אך דא עקא, שגם אברהם לא הציל את סדום (לוט הציל את צוער!) וגם משה לא הציל את דור המדבר ונח הציל למצער את כל יצורי העולם ואיפשר חיים חדשים אחר המבול. ראו דברינו קץ העונש הטוטאלי בפרשת נח. ראו גם דברינו צא מן התיבה בפרשת לך לך וכן אברהם ודור הפלגה שם ראינו מדרשים בזכותו של נח שידע לעמוד בעוז אל מול הקב״ה ונלחם בדור הפלגה. כנראה שכוחם של קברניטים, גם הטובים שבהם, מותנה בכוחו ורצונו של הדור.

ויקרא רבה כא ה פרשת אחרי מות – קברניט של מצוות

״כי בתחבולות תעשה לך מלחמה״ (משלי כד ו)[5] - ר׳ נתן ור׳ אחא בשם ר׳ סימון אמר: אם עשית חבילות של עבירות עשה כנגדן חבילות של מצות:[6] ״עינים רמות״ (משלי ו יז) – ״והיו לטוטפות בין עיניך״ (דברים וח). ״לשון שקר״ (משלי שם) – ״ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם״ (דברים יא יט). ״וידים שופכות דם נקי״ (משלי שם) – ״וקשרתם לאות על ידך״ (דברים ו ח). ״לב חורש מחשבות און״ (משלי ו יח) – ״והיו הדברים האלה ... על לבבך״ (דברים ו ו) ... ״יפיח כזבים עד שקר״ (משלי ו יט) – ״ואתם עדי נאום ה׳ ״ (ישעיה מג י). ״ומשלח מְדָנִים בין אחים״ (משלי שם) - ״אמור לחכמה אחותי אָתְּ״ (משלי ז ד), ״בקש שלום ורדפהו״ (תהלים לד).[7]

ר׳ יוחנן פתר המקרא בקברניטים. שאמר ר׳ יוחנן: לעולם יעשה אדם עצמו קברניט האיך יכול לעשות מצוה. רבי בנאה פתר המקרא במשניות. שאמר רבי בנאה: לעולם ישקיע אדם עצמו במשניות, שאם ירתוק, יפתחו לו: אם לתלמוד - תלמוד אם להגדה – הגדה. ר׳ אלעזר בשם ר׳ יהושע בן לוי אמר: עמוד ברזל - מְשָׁנָה.[8]

במדבר רבה יז ו פרשת שלח לך[9] – קברניט שנותן חבל

״למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי״ (במדבר טו לט)[10] - משל לאחד מושלך לתוך המים, הושיט הקברניט את החבל ואמר לו: תפוש חבל זה בידך ואל תניחהו, שאם תניחהו, אין לך חיים. אף כך אמר להם הקב״ה לישראל: כל זמן שאתם מדובקים במצות: ״ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם חיים כולכם היום״ (דברים ד ד).[11]

---

[5] כדרכו של המדרש בכלל, ויקרא רבה בפרט, דרשת פסוק מהכתובים, ספר משלי במקרה זה, היא דרשת משנה לדרשה ראשית על פסוק מהתורה. במקרה זה, הפסוק הנדרש בתורה הוא: ״בזאת יבוא אהרון אל הקודש״ (ויקרא טז ג), ומכאן כמובן הקשר לפרשת אחרי מות, לסדר העבודה של יום הכיפורים, כיצד ראוי לבוא אל הקודש (ושלא כנדב ואביהו בני אהרון שמתו בקרבתם אל הקודש שלא כראוי). משם מתגלגל המדרש לפסוק במשלי: ״כי בתחבולות תעשה לך מלחמה״ ומפתח אותו כנושא בפני עצמו. ראו אגב במדרש ויקרא רבה שם בראש הפרשה את הקשר למזמור כז בתהלים: ״לדוד, ה׳ אורי וישעי״ שהוא כנראה מקור אמירת פרק זה בחודש אלול וסביב הימים הנוראים.

[6] ומכאן ואילך מביא המדרש רשימה של ׳מצווה כנגד עבירה׳.

[7] התורה ומצוותיה הן התחבולות שבעזרתן יכול וצריך האדם להילחם בנטיות היצר האנושי לרוע ולמריבות (מדנים). להבנת מדרש זה יש לקרוא היטב את מכלול פסוקים יז-כג במשלי פרק ו. ויש לשים לב שבתחילת הדרשה, כל החולאים הם מפסוקי ספר משלי וכל התרופות (התחבולות) מהתורה. אך לקראת סופה של הדרשה, באות התרופות מהנביא (״אתם עדי״ של ישעיהו כנגד ״עד שקר״ של משלי) וגם מספר משלי עצמו: ״אמור לחכמה אחותי את״ כנגד ״מדנים בין אחים״. לאמר, התחבולות באות מהתורה, מעולם המצוות, אך גם מחכמת העולם הכללית. ויש להאריך עוד בדרשה זו ולהשוותה אל מול מאמרים כגון: ״בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין״ (קידושין ל ע״ב), ״לא נתנו המצות אלא לצרוף בהן את הבריות״ (בראשית רבה מד א), הדרשות על הפסוק במשלי י ח: ״חֲכַם־לֵב יִקַּח מִצְוֹת״ ועוד. וכבר הפלגנו דיינו בים דרשה זו והקברניט קורא לנו לחזור לנתיב הראשי.

[8] ראו מקבילה למדרש זה בילקוט שמעוני משלי רמז תתקנט שעל פיה נראה שחזרו המגיהים ודייקו בנוסח של מדרש ויקרא רבה שהשתבש קצת (ושוב תודה למעתיקי המדרשים שבכל דור ודור). ראו המשך המדרש שם שחוזר לכהן הגדול ביום הכיפורים: ״ר׳ יודן פתר המקרא בכהן גדול בכניסתו לבית קדש הקדשים חבילות חבילות של מצות בידו, דכתיב: בזאת יבוא אהרן אל הקודש ... זכות התורה ... זכות המילה ... זכות שבת ... זכות ירושלם ... זכות ישראל ...״. ואנחנו עם הקברניט שמחשב כל הזמן איך לעגן את הספינה בכמה שיותר חופים ונמלים של תורה ומצוות, בפרט אם בדרך עברה הספינה סערות של עֲבֵירות שאינן עֲבֵירות. נראה להשוות מוטיב ״קברניט מצוות״ למאמר בן עזאי במסכת אבות פרק ד משנה ב: ״הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה, שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה״. ואולי גם למאמר רבי שם פרק ב משנה א: ״הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה״. ראו גם לשון מדרש תנחומא פרשת בראשית סימן ב: ״א״ר יהושע בן לוי: לעולם ירוץ אדם לדבר מצוה ואפילו בשבת״. ואגב אורחא, זכינו לדרשה על חשיבות לימוד המשנה כבסיס ללימוד התורה שיכול להתפתח אח״כ לכיוונים שונים. המשנה היא קברניט ללימוד התורה. והוא עניין גדול וחשוב שכבר כתבו עליו גדולים וטובים לאורך דורות רבים, כולל ביקורת שמרוב עיסוק בתלמוד מוזנחת המשנה (שלא לדבר על המקרא, תוספתא, מדרשי הלכה ועוד, שעליהם מבוסס התלמוד). ראו בסיס לנושא זה בגמרא בבא מציעא לג ע״א: ״תנו רבנן: העוסקין במקרא - מדה ואינה מדה, במשנה - מדה ונוטלין עליה שכר, בתלמוד - אין לך מדה גדולה מזו. ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד״. ומן המפרשים שם, ראשונים ואחרונים, מסתעף העניין. ראו גם ויקרא רבה פרשה ז סימן ג: ״אין כל הגליות הללו מתכנסות אלא בזכות משניות״. עוד בגמרא סנהדרין מב ע״א שחוזרת ומקשרת את לימוד המשנה עם תחבולות המלחמה: ״כי בתחבולות תעשה לך מלחמה - אמר רבי אחא בר חנינא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: במי אתה מוצא מלחמתה של תורה - במי שיש בידו חבילות של משנה״.

[9] תנחומא שלח סימן לא

[10] סוף פרשת ציצית.

[11] במדרש ויקרא רבה הנ״ל האדם הוא הקברניט למצוות, אך כאן הקב״ה הוא הקברניט שמשליך חבל הצלה לאדם, בדמות התורה והמצוות ובראשן מצוות ציצית שמזכירה לאדם את כל שאר המצוות. ראו גם איך מודגש כאן תפקידו של הקברניט לא (רק) כמי שמנווט את הספינה בדרכה, כמדרשים לעיל, אלא כמי שמציל כל מי שנפל מהספינה או שנטרפה ספינתו או שסתם נסחף בים. הקברניט הוא גם בעל הסמכות בים, מי שקובע מי יעלה לספינה ומי לא, מי שקובע לחיים או למוות. ובאשר לפסוק המסיים: ״ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם חיים כולכם היום״, ראו שולחן ערוך אורח חיים סימן סג שבשלוש הפרשות של קריאת שמע יש רמ״ה (245) תיבות (מילים, כולל ״ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד״) ולפיכך שליח הציבור חוזר על שתי המילים האחרונות ״ה׳ אלהיכם״ ומדביק לה את ״אמת״ (מהברכה הצמודה) על מנת להשלים לרמ״ח מילים כנגד רמ״ח אבריו של אדם ומצוות עשה שבתורה. ועל זה אומרת הדרשה העממית: ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם חיים כולכם היום – כאשר מדביקים את את״ם שהוא חילוף אותיות של אמ״ת ל- ״ה׳ אלהיכם״ – חיים כולכם היום.

פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא מז אחרי מות – רב החובל

כך פתח רבי תנחומא ברבי אבא: "כי בתחבולות תעשה לך מלחמה" (משלי כד ו) - התחבולות מיתרגם: "ויקרב אליו רב החובל" (יונה א ו). למה? הספינה הזו מהלכת בים, אם אין לה קברניטין אובדת היא. כך הם ישראל, אפילו הם כמה אוכלוסים, אם אין להם מנהיג אינם יכולים לעמוד. "כי בתחבולות" - זה משה בדורו יהושע בדורו שמואל בדורו.[12]

רש"י יחזקאל פרק כז פסוק ו – רב חובל בלשון המקרא, קברניט בלשון חכמים

"רשך עשו שן" - הוא הקרש הרחב שבראש השני של ספינה אל מול התורן שבראשה, אשר בו מהפכין את הספינה לכל צדדיה ומכוונין אותה אל הדרך. ורב החובל אוחז בו. ובלשון משנה קברניט, ובלשון לעז גובריינא"ל.[13]

שו"ת הרשב"ש סימן תריב – תוארי כבוד [14]

ומה שכתב כבודך שאם אין אחד מהם דגמיר, שאסור להושיבם דיינים אפילו בדיני ממונות, וכן כתבו כל המפרשים, איני יודע מי הם "כל המפרשים", שהרי רש"י ז"ל שהוא קברניטם פירש גבי אי אפשר דליכא חד מנייהו דגמיר ששמע מחכמים ומדיינים הלכות דין מלוה וכו'.[15]

שבת שלום
מחלקי המים

מים אחרונים 1: המונח קברניט שריר נוכח וקיים בימינו, הרבה מעבר לקברניט של ספינה שאינו נוגע לרוב האנשים (חוץ מהנוסעים בטיולי קרוז), וגם מעבר לקברניט של מטוס (שנעשה יותר ויותר אוטומטי). קברניט בימינו זה הסייבר – Cyber - שהוא כינוי לרשת האינטרנט (המרשתת). המדענים שליוו את המצאת המחשבים (ואח"כ התקשורת) בצעדיה

---

[12] מדרש ויקרא רבה לעיל (כא אחרי מות) נדרש בחלקו הראשון לתחבולות של אהרון, איך באים אל הקודש כראוי (מוטיב שמובא גם בהמשך פסיקתא רבתי זה כדרשה נוספת: דבר אחר), אך דרשה זו בפסיקתא רבתי מחזירה אותנו להנהגת העם: משה, יהושע ושמואל; וזאת, באמצעות המילה העברית רב חובל. מי הוא בעל התחבולות? – רב החובל. ואנו נזכרים שרב חובל יש לנו במקרא, בספר יונה פרק א פסוק ו: "וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחֹבֵל וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־לְּךָ נִרְדָּם קוּם קְרָא אֶל־אֱלֹהֶיךָ אוּלַי יִתְעַשֵּׁת הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נֹאבֵד". וכבר רבו הדרשות גם על פסוק זה כגון זו שבמדרש תנחומא ויקרא סימן ח המתאר באריכות את הדיאלוג של רב החובל ומלחי הספינה עם יונה. ובחסידות קישרו את רב החובל של יונה עם הקברניט של מדרש במדבר רבה הנ"ל ודרשו שרב החובל הוא הקב"ה הקורא לאדם "מה לך נרדם" (מקור הפיוט הידוע בתחילת הסליחות בנוסח ספרד), קום קרא אל אלוהיך וכו'. ראו גם ספר הזוהר פרשת ויקהל: "מאן רב החובל? דא יצר טוב דאיהו מנהיג כלא. ויאמר לו מה לך נרדם קום קרא אל אלהיך וגו' - לאו שעתא הוא למדמך דהא סלקין לך לדינא על כל מה דעבדת בהאי עלמא, תוב מחובך". ולענייננו, רב חובל הוא הקברניט, הוא הספן, הוא מנהיג הספינה ומכוונה בים.

[13] הממלכה המזוהה במקרא יותר מכל, עם מקצוע החובלות והשליטה בימים, היא הממלכה הפניקית - צור. פרק כז ביחזקאל נושא קינה על אחרית צור, ומתאר במילים ציוריות את חכמת הימים של צור: "הַיֹּשֶׁבֶת עַל־מְבוֹאֹת יָם רֹכֶלֶת הָעַמִּים אֶל־אִיִּים רַבִּים .. בְּלֵב יַמִּים גְּבוּלֵךְ בֹּנַיִךְ כָּלְלוּ יָפְיֵךְ וכו' ". ראו שם תיאור קורות האניות שנבנו מארזי הלבנון, המִפְרָשִׂים שמקורם ב"שֵׁשׁ־בְּרִקְמָה מִמִּצְרַיִם ... לִהְיוֹת לָךְ לְנֵס תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן", גבורת החובלים, חכמת הזקנים (האסטרונומים), ביצורי העיר הימית ועוד. רש"י מתעכב על פסוק ו המתאר את משוטי האנייה העשויים מאלוני הבשן ואת "הקרש", שהוא עפ"י רש"י מייצב הכיוון הראשי של האנייה, העשוי מ-"שֵׁן בַּת־אַשֻּׁרִים". לענייננו, רש"י מבחין בין רב החובל שהוא לשון המקרא (מָלַח רגיל נקרא חובל, ראו יחזקאל שם פסוק ז) וקברניט שהוא "לשון משנה". נראה שהכוונה ללשון חכמים ולמדרשים שהבאנו (לא מצאנו קברניט במשנה או במקורות תנאיים אחרים). רש"י מוסיף את המילה גובריינא"ל, שהיא "קובריינאר" בצרפתית עתיקה: governer או governeor – שהיא גלגול של Kybernetes ביוונית – המכוון, המנהיג המושל באנייה. וכפירוש רד"ק ביחזקאל שם: "ואחד הוא הרב פרנס הספינה המלמד שאר החובלים למשוך כפי מה שיראה והוא האוחז הקברניט הנקרא טימו"ן בלעז וכן מנהיג הספינה להדריכם הדרך אשר יראה וכל זה בחכמה". עוד מצאנו "קברניט" בגמרא סוטה יג ע"א כשמשה בא להעלות את עצמות יוסף "בקברניט של מלכים היה קבור", אבל זה "קברניט" אחר שבא כנראה מהמילה קברנט שמזכירה את המילה העברית קברות וזה עניין אחר. ראו פירוש שטייזלץ שם.

[14] הרשב"ש הוא ר' שלמה בן ר' שמעון דוראן, אלג'יר מאה 15, בנו של בעל התשב"ץ.

[15] בספרות הרבנית הפך "קברניט" לתואר של כבוד לחכם ו/או מנהיג חשוב, כמו הכבוד שרוחש כאן רשב"ש לרש"י, תוך זלזול מה באלה שחולקים עליו ותזכורת שהם בעצם תלמידיו והוא קברניטם. בלשון זו עצמה משתמש כבר אביו, התשב"ץ, כשהוא מתייחס לריב"ש שהורה לגבות הלוואות אחרי שנת השמיטה: "הריב"ש ז"ל הגבה שטר שעברה עליו שביעית ... ועליו סמכו אנשי הארץ הזאת כי הוא היה הקברניט הגדול להנהגת הארץ הזאת ולהוראותיה". וכבר קדם להם בשימוש במטבע לשון כבוד זו רמב"ן, בחידושיו למסכת כתובות יט ע"ב, כשהוא כותב על הרי"ף: " ... והרי רבנו הגאון שהוא קברניטן של בעלי סברא זו פירש אפילו עד אומר תנאי נאמן וכו' ". גם בהספדים ובאגרות שלום הפותחות בשבח ותארי כבוד לנמען האיגרת, תפסה מטבע לשון זו. ראו למשל איך חולק שו"ת שער אפרים כבוד לר' גרשון אשכנזי: "טנרא תקיפא, חרבא שליפא, סכינא חריפא ... אהובי מיודעי המאור הגדול המאיר בכל המדינה קברנטי הספינה וכו' ". ובשו"ת מהר"ם פדואה סימן ט: "מטה עוז מקל תפארה מגדל עוז וגבורה מלומד במלחמתה של תורה קברניט הגדול ... מאת קטן תלמידיו צעיר מעבדיו המתחמם מרחוק כנגד גחלתו וכו' ". ובשו"ת עמק הלכה חלק א הקדמה: " ... אלה המועטים אשר שקעו כל כוחם בתורה הקדושה ומסרו נפשם עליה, הם הם הקברניטים המנהיגים את הספינה הישראלית והמגינים על קיומה הרוחני של האומה". ועוד ועוד כהנה, כיד מליצת הלשון. שנזכה כל ימינו להיות קברניט למצוות ולא לרדיפת כבוד.

הראשונים בשנות החמישים של המאה ה- 20, ג'ון פון ניומן, נורברט ווינר ואחרים, נסחו את תורת הקיברנטיקה שהיא תחום מתמטי המגדיר תהליכי תקשורת, בקרה, ומשוב בין אנשים, ארגונים ומכונות. כבר בתחילת דרכו נצפה המחשב כמכונה שתתקשר ותשלוט, תהיה הקברניט של מערכות אלה. אוי לעולם ביום שיאבד קברניטו החדש, השולט בחיי כולנו, את ראשו, ידיו ורגליו, ויתחיל להשתולל להָוְרִיס ולהזיק יותר משהוא מועיל .... ולא יהיה ברור כבר מי הקברניט ומי הספינה, מי המנהיג ומי המונהג ....[16]

מים אחרונים 2: דבר ידוע הוא שבימי קדם בהם הספינות היו קטנות ולא חזקות במיוחד, היו מפליגים בים התיכון לאורך החופים והנמלים ונמנעו מלהיכנס ללב הים התיכון, הים שמכונה "הים הגדול" מחשש לסערות. ראו במפות הים העתיקות איך היו מפליגים למשל מאיטליה למצרים. נראה שניתן למצוא הד לתופעה זו במקצת מהמדרשים הנ"ל: למשל, ברעיון שיש משהו או מישהו מעל לקברניט הספינה. הוא אינו מושל בים פנימה. כמו כן במוטיב התיקון שבמדרש ויקרא רבה

[16] והעולם יזעק AI, AI, א-יא-יאי, איה I לאן נעלם האני האנושי.